

סדר תעניות אלו פרק שלישי תענית

כד.

עין משפט גור מצוה

בט א ב מיי פ"א
מה' שנת ה' א
קמג לאון סה:

תורה אור השלם

1. ויהי אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ונעשו כל העדה פר בן בקר אחד לעלה לריח נידוח לוי ומנחתו ונסב במשפט ועשיר עזים אחד לקחת: במדבר טו כד

רבינו חננאל

שמע לרב אשי דתני אמר שמואל הישוליה דג מן הים כיון שיבש בו כסלע חיב. א' ליה איהו ובין סנפיריו, א"ל רב אשי הני דבי ר' יוסי אינון, אמר ליה אנא הוא, אמר ליה רב אשי ואמאי שבקת לר' יוסי דמן יוקרת רבן, א"ל גברא דלא חס אמריה ואברתי עלי דרידי חיי. בריה וברתיא מ"א היא כו', כ"בא, אצור, ר' יהודה נשיאה גזר תעניתא ולא אתא מיטרא. אמר שמואל הרמתי שאמר חל קציר חטים הייום וגו'. וכיון שקרא בא המטר, הניע שפלות הדור ליהודו בן גמליאל שהוא פרנס הדור וצוהק ואינו נענה, אי לו לרוד התקע לך, או מי שילתה בימיו צרה ואין מי שראוי להתפלל ולהשיב חימה, חלש דעתיה ואתא מיטרא. דבי נשיאה גזר תענית ולא אודיעניהו לר' יוחנן ולר' שמעון בן לקיש, לצפרא אודיעניהו. אמר ריש לקיש לא קבלנו עלינו מאתמול. א"ר יוחנן ניחית בעתותא דאני בתריהו גרידין, דבי נשיאה גזר תענית בעו דמי ולא [אתא] מיטרא. גזר נהו ויהי אם מעיני העדה נעשתה לשגגה, משל לכלה בזמן שעיניה פיות אין הוה צריך בדיקה אמר ר' יוחנן פנסי הדור הוא דלא פשיל. דבי אליפי יד לפני התיבה לפני ר' אמי אמר (מורד הגשם) משיב הרוח אתא זיקא, אמר מורד [גושם] אתא מיטרא, אמרי ליה מאי עובדך, אמר להו בקיפא, פ' בכפר חזק דאירגא וטרחנא ומיינתא קירושא ואבדלתא ומפגנא להו ידי חובתיהו... וכן ההוא שליחא דעברא [נחית] קמי דרבא, ושאלוהו אמר מקרי יניקי אנא ומקרינא לבני עניי כבני עתירי ואי לי פירא דכורי דמפרנסנא מיניה רב מאן דקרי משחתינא ליה בהו עד דקרי. ד' בימי רב יהודה מצלו ואתי מיטרא, אמרי אי משום תורה כלוה תנוי

יומא חד שמעיה. רב אשי לרבי יוסי זר אצין. ל"א יומא חד שמעיה רבי יוסי זר אצין לרב אשי. דקא גרים אמר שמואל השולה דג מן הים צבצת כיון דיבש צו כסלע אע"פ שהוא מפרנס לאחר כן וצעוד שהוא מפרנס השליכו צמים חייב משום נטילת נשמה שהיא אב מלאכה דתנן (שבת דף עג.) השומטו כו'. אמר ליה רבי יוסי וצין סנפיריו דודאי לא חי. וכשצין ממוסר לידה עסקינן כגון שלדו צמוך הסל והנימו צמים לחיות כדרך שעושין הדייגין: (א"ל רב אשי ולא סבר לה מר דהאי וצין סנפיריו רבי יוסי זר אצין אמרה. כלומר מ"ט לא אמרת ליה משמיה שכל האומר דבר צבס אומרו מציא גזולה לעולם:)

השוליה דג מן הים. שולה כמו מגזיה כיון שיבש צו כסלע (ש) שעדיין הוא מפרנס וצבשה שמפרנס חזר והשליכו לים חייב משום נטילת נשמה שהיא אב מלאכה דתנן (שבת דף עג.) השומטו והמפשיטו גבי אצות מלאכות: ה

יומא חד שמעיה דקא גרים אמר שמואל (א) השולה דג מן הים בשבת כיון שיבש בו כסלע חייב א"ל ולימא מר וצין סנפיריו אמר ליה ולא סבר לה מר דההיא רבי יוסי בן רבי אבין אמרה אמר ליה אנא ניהו א"ל ולא קמיה דר' יוסי דמן יוקרת הוה שכיח מר א"ל (ה) (ה) (ה) ומ"ט שבקיה מר ואתא הכא אמר ליה גברא דעל בריה ועל ברתיא לא חס עלי דידי היכי חייס בריה מאי היא יומא חד הוה אגרי ליה אגרי בדברא נגה להו ולא אייתי להו ריפתא אמרו ליה לבריה (ב) כפינן הוון יתבי תותי תאינתא אמר תאנה תאנה הוציא פירותך ויאכלו פועלי אבא אפיקו ואכלו אדהכי והכי אתא אבוה אמר להו לא תינקטו בדעתייכו דהאי דנגהנא אמצוה טרחנא ועד השתא הוא דסגאי אמרו ליה רחמנא לישבעך כי היכי דאשבען בך אמר להו מדיכא אמרו הכי והכי הוה מעשה אמר לו בני אתה הטרחת את קונך להוציא תאנה פירותיה שלא בזמנה יאסף שלא בזמנו ברתיא מאי היא הוה ליה ברתיא בעלת יופי יומא חד הוה גברא דהוה כריא בהוצא וקא חזי לה אמר לו מאי היא אמר ליה רבי אם ללוקחה לא זכיתי לראותה לא אוכה אמר לה בתי קא מצערת להו לברייתא שובי לעפרך ואל יכשלו בך בני אדם (ג) הוה ליה ההוא חמרא כדהו אגרי לה כל יומא לאורתא הוון משדרי לה אגרה אגבה ואתיא לבי מרה ואי טפו לה או בצרי לה לא אתיא יומא חד אינשו זוגא דסנדלי עלה ולא אזלה עד דשקלונהו מינה והדר אזלה אלעזר איש בירתא כד הוון חזו ליה גבאי צדקה הוון טשו מיניה דכל מאי דהוה גביה היב להו יומא חד הוה סליק לשוקא למזבן נדוניא לברתיא חזויהו גבאי צדקה טשו מיניה אזל ורהט בתרייהו אמר להו אשבעתיכו במאי עסקיתו אמרו ליה ביתום ויתומה אמר להו העבודה שהן קודמין לבתי שקל כל דהוה בהדיה ויהב להו פש ליה חד זוגא זבן (ד) ליה חטי ואסיק שדייה באכלבא אתיה דביתוהו אמרה לה לברתיא מאי אייתי אבוך אמרה לה כל מה דאייתי באכלבא שדיתיא אתיא למיפתח בבא דאכלבא חזת אכלבא דמליא חטי וקא נפקא בצניורא דדשא ולא מיפתח בבא מחיטי אולא ברתיא לבי מדרשא אמרה ליה בא וראה מה עשה לך אוהבך אמר לה העבודה הרי הן הקדש עליך ואין לך בהן אלא כאחד מעניי ישראל ר' יהודה נשיאה גזר תעניתא בעי רחמי ולא אתא מיטרא אמר כמה איכא משמואל הרמתי ליהודה בן גמליאל אוי לו לדור שכן נתקע אוי לו למו שעלתה בימיו כך חלש דעתיה ואתא מיטרא דבי נשיאה גזר תעניתא ולא אודיעניהו לרבי יוחנן ולריש לקיש לצפרא אודיעניהו אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן הא לא קבילנא עלן מאורתא אמר ליה אנן בתרייהו גרידין דבי נשיאה גזר תעניתא ולא אתא מיטרא תנא להו אושעיא זעירא (ה) דמן חברייה ויהי אם מעיני העדה נעשתה לשגגה משל לכלה שהיא בבית אביה כל זמן שעיניה יפות אין כל גופה צריכה בדיקה עיניה (ו) טרושות כל גופה צריכה בדיקה אתו עבדיה ורמו ליה סודרא בצואריה וקא מצערו ליה אמרו (ז) (ליה) בני מאתיה שבקיה דהא נמי שבקוהו רבי גזר שמים לא אמרי ליה (ח) מידי ושבקין ליה אתון נמי שבקוהו רבי גזר תעניתא ולא אתא מיטרא אמרי ליה רבי אילפי (י) אמר משיב הרוח (י) ונשא זיקא לקידושא ואבדלתא טרחנא ואתינא חמרא לקידושא ואבדלתא ומפיקנא להו ידי חובתיהו רב איקלע ליהוה אתרא גזר תעניתא ולא אתא מיטרא נחית קמיה שליחא דצבורא אמר משיב הרוח ונשב זיקא אמר מוריד הגשם ואתא מיטרא אמר ליה מאי עובדך אמר ליה רבי אילפי (י) ונשא זיקא לבני עניי כבני עתירי וכל דלא אפשר ליה לא שקלינא מיניה מידי ואית לי פירא דכוורי וכל מאן דפשע משחתינא ליה מינייהו ומסדרינן ליה ומפייסין ליה עד דאתי וקרי רב נחמן גזר תעניתא בעא רחמי ולא אתא מיטרא אמר שקלוה לנחמן חבוטו מן גודא לארעא חלש דעתיה ואתא מיטרא רבה גזר תעניתא בעי רחמי ולא אתא מיטרא אמרו ליה והא רב יהודה כי הוה גזר תעניתא אתא מיטרא אמר להו מאי אעביד אי משום תנויי אנן עדיפינן מינייהו דכשני דרב יהודה (י) כל תנויי בנויקן

יומא חד שמעיה. רב אשי לרבי יוסי זר אצין. ל"א יומא חד שמעיה רבי יוסי זר אצין לרב אשי. דקא גרים אמר שמואל השולה דג מן הים צבצת כיון דיבש צו כסלע אע"פ שהוא מפרנס לאחר כן וצעוד שהוא מפרנס השליכו צמים חייב משום נטילת נשמה שהיא אב מלאכה דתנן (שבת דף עג.) השומטו כו'. אמר ליה רבי יוסי וצין סנפיריו דודאי לא חי. וכשצין ממוסר לידה עסקינן כגון שלדו צמוך הסל והנימו צמים לחיות כדרך שעושין הדייגין: (א"ל רב אשי ולא סבר לה מר דהאי וצין סנפיריו רבי יוסי זר אצין אמרה. כלומר מ"ט לא אמרת ליה משמיה שכל האומר דבר צבס אומרו מציא גזולה לעולם:)

הגהות הב"ח

(א) גמ' ליה לבריה כפינן או ימי: (ב) שם זל יכשו צין בני אלס וכן הוה הילא ליה הוה חמלא: (ג) שם דן וזון וכן ביה מיני ואסקי בו מאי חייב לך אצין אמרה: (ד) שם לא אמרי ליה ולא מידי ועסקינן ליה: (ה) רש"י ד"ה וזה לא כו' כהדיהו כדאמרינן לעיל מאימתי מקבל רב אמר במנחה ושמואל אמר בתפלת המנחה סמ"ד: (ו) ר"ה כל מאן דפשע ולא צני מיקרי סמ"ד דלא מסי' משחתינא ליה כוורי כו' היכי דגמירי סמ"ד: (ז) תוס' ד"ה השולה כו' שיבש צו כסלע אע"פ שעדיין הוא מפרנס וצבשה:

מוסף רש"י

השוליה דג. שהיה ילוד ועומד מצדד יוס (שבת ק"ק). כיון שיבש בו כסלע. כדאמרינן סג. חיב. משום נטילת נשמה, דמו לא חיי (ס"ט). אושעיא זעירא דמן חברייה. דמן חטייה, ולי נהלא לאושעיא זעירא היה נקלע דמן חטייה משבני חטייה (וחז"ל לא. וי"ט. ב'). עיניה טרוטות. רכות (שבת ל"א).

רבינו גרשום

שיבש בו כסלע הייב משום צידה ומשום נטילת נשמה. אמר ליה. ר' יוסי בר ר' אבין ובין סנפיריו. א"ל. רב יוסף הא בין סנפיריו ר' יוסי היא. כ"בא. גזר. משמואל הרמתי שהיה מבקש ומביא מטר אפי' בימי קציר חטים דכתיב חל קציר חטים וגו'. בתרייהו, דבי נשיאה גזר תעניתא. וכן קבילו אנו. איהו הוה כמו קבילו אנו. מעיני העדה. עיקר הדין היינו דבי נשיאה. קודא אתרא. דחיקא. בני אדם דחוקים.

א) נהלא דליל אמרו ליה והא כימי רב יהודה מלנו ואמי מנחל אמר לנו מאי אעביד אי משום טורח וכו' פ"ל.

ה"ג